Z Archiwum Instytutu Zachodniego
DOKUMENTY
Nr 12/2017 01'03'17

Tajne fotografie Marii Golusińskiej

Autor: Bogumił Rudawski (IZ)

Fot. 1. Transport aresztowanych na stację kolejową (ujęcie pierwsze)

Źródło: I. Z. Dok. IV – 132.

Grupa ponad 30 mężczyzn w towarzystwie uzbrojonych policjantów idzie w nieznanym kierunku. Wszyscy mężczyźni są ciepło ubrani, mają na sobie płaszcze oraz są obładowani bagażami. Kolumna podążająca środkiem szerokiej brukowanej ulicy wzbudza zainteresowanie przechodniów. Niektórzy z nich się zatrzymują, jak np. młoda dziewczyna przy witrynie sklepu mięsnego Paula Hoffmanna. Mężczyźni spoglądają w jej stronę. Może jednak ich uwagę zwróciła osoba, która stoi w wejściu do sklepu? Za maszerującą kolumną widzimy

parterowe budynki oraz wóz konny. Dostrzec też można kolejnych policjantów, idących bezpośrednio za konwojowanymi, wyróżniających się innym umundurowaniem. Górną część zdjęcia przecinają druty elektryczne lub telefoniczne. W prawym dolnym rogu fotografii znajduje się niewielka plama lub zaciemnienie. Niedbały podpis na drugiej stronie fotografii brzmi: „Transport mieszkańców Ostrzeszowa Wlkp. do ob. koncentracyjnego w dn. 5.V.1942. Zdjęcie wyk. przez Polkę ze strychu jednego z domu".

Zdjęcie to znajduje się w zbiorach Instytutu Zachodniego od 1958 r. Wówczas wraz z czterema innymi fotografiami, przedstawiającymi kolejne sekwencje tego samego wydarzenia, zostało włączone do kolekcji archiwalnej. Instytutowi podarował je Jan Woryma, mieszkaniec Ostrzeszowa.

Fot. 2. Transport aresztowanych na stację kolejową (ujęcie trzecie)

Źródło: I. Z. Dok. IV – 132.

Z jego relacji, złożonej pracownikowi naukowemu Instytutu Zachodniego Edwardowi Serwańskiemu wiemy, jakie wydarzenie przedstawiają zdjęcia oraz jakie były okoliczności ich powstania. Sfotografowani mężczyźni zostali aresztowani 3 maja 1942 r. Dwa dni później

przetransportowano ich na stację kolejową w Ostrzeszowie, skąd wywiezieni zostali do obozów koncentracyjnych, m.in. do Dachau. Przeżył tylko co trzeci z nich. Wśród maszerujących był również Woryma, który powrócił po wojnie do Ostrzeszowa.

Fot. 3. Transport aresztowanych na stację kolejową (ujęcie ostatnie)

Źródło: I. Z. Dok. IV – 132.

Autorką fotografii była Maria Golusińska, która przed wojną prowadziła w miasteczku własny zakład fotograficzny, skonfiskowany przez władze okupacyjne. Golusińska wykonała powyższe zdjęcia ze strychu jednego z budynków mieszkalnych, dlatego na niektórych z nich widać dachy budynków. Plama na fot. 1 jest właśnie fragmentem zadaszenia.

Na uznanie zasługuje odwaga, jaką wykazała się Polka, ponieważ posiadanie aparatów fotograficznych i korzystanie z nich było surowo zabronione, a za złamanie zakazu groziło zesłanie do obozu koncentracyjnego. Golusińska wykonała potajemnie jeszcze inne fotografie. Większość klisz fotograficznych zaginęła jednak podczas wysiedlenia. Okupację przetrwały tylko nieliczne.

Fot. 4. „Nielegalny" ślub

Źródło: I. Z. Dok. IV – 133.

Oprócz zdjęć transportu więźniów w Archiwum II Wojny Światowej IZ znajdują się jeszcze fotografia z udzielanego „nielegalnie" ślubu w prywatnym mieszkaniu w Ostrzeszowie w 1942 lub 1943 r. Ślubu udziela ks. Stanisław Remelski, panną młodą jest Stanisława Królówna. Zachowaną kliszę tego zdjęcia Golusińska przekazała po wojnie Instytutowi Zachodniemu. Z nawiązanej przy tej okazji korespondencji wynika, że prowadziła ona wówczas własny zakład fotograficzny na Helu.

Wykonane przez nią fotografie są reprodukowane w licznych publikacjach. Przyglądając im się, warto mieć na uwadze zarówno autorkę, jak i okoliczności powstania tych zdjęć.

Bogumił Rudawski – dr, pracownik Instytutu Zachodniego, historyk, zajmuje się dziejami okupacji niemieckiej w Polsce i II wojną światową